

300 paraules de la parla de Mequinensa

Hèctor Moret

Vet ací una nova relació de mots del parlar del Poble. Si les paraules aplegades ací han estat enregistrades al *DCVB* (=Diccionari català-valencià-balear) i també al *DIEC2* (=Diccionari de la llengua catalana de l'Institut d'Estudis Catalans), gairebé sempre ens remeten a les formes del català central o, si es vol, del català estàndard; en aquests casos simplement anotem, entre “ ”, les formes que trobem al *DIEC2*.

Els mots i les accepcions que pertanyen al català bàsic o general (aigua, cadira, cama, cap, cel, cuinar, dit, dona, fill, farina, fel, femella, finestra, gaire, germà, home, infern, lladre, llit, llengua, llum, mà, mascle, nas, neu, ninot, nit, niu, perill, peu, riu, ramat, ruc, sang, trist, trobar, veí, xafadejar, i un llarguíssim etcètera) no han estat, evidentment, recollides en aquesta ni en anteriors col·leccions lèxiques.

Si els mots presentats han estat recollits al *DCVB*, i assenyalats amb el signe + i, tot seguit s'anota, si és el cas, només poblacions veïnes (Fraga, Massalcoreig -Mas-, Calaceit -Cala-, Maella, Ribera del Cinca -RC-, Torrent de Cinca -TC-) en què es documenta aquesta magna i magnífica obra lexicogràfica. Amb el signe * s'assenyala que el mot ha estat recollit al *ALDC* (=Atles Lingüístic del Domini Català).

Abatanar *v tr* Colpejar algú amb la mà, amb un bastó, amb uns assots, etc.; 'apallissar'.+Mas.

Ablair *v tr* Fer molt de mal o reduir violentament a inutilitat; 'blair'/'apallissar'.+Cala. Mas.

Abornar *v tr* Determinar-se, motivar-se a fer alguna cosa; 'abordar'.+Mas.

Abraonar *v intr pron* Llançar-se contra algú o alguna cosa; 'abraonar'.

Acabussar *v intr pron* Tirar-se hom mateix o algú altre de cap dins l'aigua; 'cabussar'/'capbussar'.+RC.

Acotit, -ida *adj* Que presenta una massa molt unida, compacta.+

Acotolar *v tr* Apropiar-se d'una cosa en detriment dels drets d'altri; 'acaparar'.+Mas.

Acurrucar-se *v refl* Arraulir-se, acovardir-se; 'arronsar-se'.+

Agranar *v tr* Netejar (alguna cosa) empenyent a un costat amb una granera allò que l'embruta; 'escombrar'.+Cala. Fraga.

Agrer *m* Desig o afecció forta de fer alguna cosa o d'anar a un lloc, pel costum contret de fer-ho o d'anar-hi.+Mas.

Aïna *f* Utensili de cuina d'ús casolà; i també, instrument manual destinat a realitzar algun treball determinat.+Cala.

Aïna *adv* En poc temps, sense dificultats; 'prest'/'fàcilment'.+

Aixorejar *v tr* Exposar a l'acció de l'aire lliure i net; 'orejar'.+ Mas.

Ànsies *f pl* Fàstic, ganes de vomitar; 'nàusees'/'arcales'.+Fraga.

Arrimar *v tr* Posar una cosa prop d'una altra, fins que tinguen contacte; 'acostar'.+

Arroplegar *v tr* Agafar o recollir d'ací i d'allà (coses escampades a terra, disperses, abandonades) per aplegar-les, guardar-les, apropiat-se'n; 'arreplegar'.

Assemellar-se *v intr i pron* Dues o més persones o coses, tenir semblança entre elles; 'assemblar-se'.+Cala. Fraga.Mas.¹

Assut *m* Mur de contenció que atura o desvia l'aigua d'un riu per aprofitar-la en l'agricultura o en la indústria; 'resclosa'.+*

Atansar *v tr* Apropar, especialment fins a tocar, fins a establir contacte; 'acostar'.+

Aufegar *v tr i intr pron* 'ofegar'.+

Aulier *m* Recipient de vidre o de metall, de grossària manual, destinat a tenir-hi oli; 'setrill' / 'oliera'.+Mas.

Aumellat *m* Pasta feta amb ametlles mòltes, rovells d'ous, farina i sucre; 'ametllat'.

Aurir *v tr* 'obrir'.+Fraga.

Bacinilla *f* Petit bací de la barberia.+Fraga.

¹ Pel que sé, qui primer ha emprat aquest verb en la seua obra literària és l'escriptora saidinesa Mercè Ibarz en reiterades ocasions i fins ara mateix.

Bada *f* Obertura molt estreta, principi de ruptura d'un cos sòlid, produïda per un cop o per altra causa; 'clivella'.+Mas.

Badar *v intr* Presentar un objecte una o diverses clivelles i esquerdes.+

Badia *f* Casa on habita el rector d'un poble; 'abadia'.+

Badoc *m* Mangrana badada al mangraner.+Mas.

Bafurós, -osa *adj* Brut, ple de brutor, especialment per la cara.+Mas.

Balaga *m* Home poc seriós, que no té formalitat en res; 'baliga-balaga'.+

Baldador *m* Seti penjat a dues cordes per baldar-s'hi; 'gronxador'.+

Baldar *v tr* Imprimir un moviment de vaivé (a un cos suspès, a un cos flexible que té un punt fix); 'gronxar'.+

Baldragues *m* Home que no li escau bé la roba i que sempre va mal vestit.+Mas. RC.

Baldrufa ---> **Galdrufa**.

Banastre *m* Espècie de cistell gran, de fondària major que l'amplària, més ample de la boca que del fons, fet de vímens o canyes, que serveix per a diferents usos; 'banasta'.+Cala. Mas.

Barballa *f* Plec penjant que fa la pell de sota el coll en les persones, quan és flàccida o penjant, i en altres animals, com ara els galls, les cabres, els porcs, etc.; 'barballera'.+Fraga. Mas.

Barral *m* Garrafa de vidre folrada de vímens.+

Barrancada *f* Avinguda de les aigües d'un barranc.+Mas.

Barruntar *v tr* Pensar insistentment; 'rumiar'.+

Bàssia *f* Receptacle de fusta o de metall per a donar menjar a l'aviram, pastar ges, etc.+

Baubo, -a *adj* Que ha perdut la sensibilitat per efecte del fred molt intens; 'balb/balba'.+

Birbar Arrencar les males herbes dels sembrats amb les mans; 'eixarcolar'.+*

Birla *f* Peça de fusta tornejada, més ampla de baix que de dalt perquè es tingui dreta a terra; 'bitlla'.+*

Birlot *m* Peça de fusta, de forma igual a la de les birles però més curta que aquestes, i que serveix de projectil per a tombar-les; 'bitllot'.+*

Blanquejar *v tr* Donar una capa de calç o de ges diluïts en aigua (a una paret, a un sostre, a una façana, etc.); 'emblanquinar'.+

Boç *m* Aparell fet de corretges o filferros que es posa al musell de certs animals, com ara el gos, per impedir-los de mossegar; 'morrió'.+Fraga.

Bòfio, -ia *adj* Sense res a dins; 'buit/buida'.+Fraga

Bolic *m* Conjunt de coses posat dins una peça de roba embolicada en forma més o menys redonca.+Mas.

Bonjan *m* Bonifaci, home benigne; 'bon jan'.+

Borraina *f* Planta de la família de les boraginàcies (*Borago officinalis*), espontània de fulles basals comestibles; 'borratja'.+Fraga.

Borrim *m* Pelussa fina de la pell de persones, d'animals o de fruites; 'borrissol'.+Fraga.

Bovater, estrel: Nom vulgar del planeta Venus, quan ix a la maitinada; 'l'estel de l'alba'.+Mas.*

Bramasses *m i f* Infant que plora molt.+

Brancal *m* Pedra col·locada a la part inferior de la porta. +Cala. Mas.

Bremar *v tr* 'veremar'.+Cala. Fraga.

Bufador *m* Davantal de tela o cuir que posen al marçà i al boc per privar-los de cobrir les femelles; 'davantal'.+*

Bufagateres *m i f* Que obté coneixença d'alguna cosa oculta per mitjà dels sentits.²

Buiol *m* Recipient de fusta o de llauna semblant a una galleda, però més ample.+

Burrufall *m* Feta o dita vana, ineficàç o de poca substància; 'borrufalla'.+

Burs *m* Empenta, cop violent; 'envestida'.+

Butoni *m* Ésser fantàstic amb què es fa por a les criatures; 'papu'.+

Calimosna *f* Gra de cànem.*

Calunya --> **Escalunya**.

Cagaleta *m* Massa de matèries fecals més o menys dura que forma com una bola petita de diferents mamífers, en especial d'ovelles, cabres, conills, llebres, etc.; 'cagalló'.*

Caganiu *m* Darrer moixonet nascut d'una niuada i, també, el membre més petit d'una família.+

Canterer *m* Post amb forats redons, que està posada horitzontalment i serveix per sostenir els càneters, gerres o sellons; 'cantirer'.+

Canyaula *f* Misèria, pobresa extrema.

Canyo *m* Soterrani de la casa on es guarda tenalles

d'oli, bótes de vi, recipients amb aigua i altres matèries, com ara el carbó d'ús domèstic, que demanen fosc i frescor.

Capotàs *m* Treballador responsable que dirigeix la feina d'una colla de treballadors; 'capatàs'.+*

Carredó *m* Via urbana estreta; 'carreró'.

Cartró *m* Recipient de vímens, relativament poc fondo, que serveix per tragar terra, fems, patates, etc.; 'banasta'.+Fraga. RC.Torrent.

Catacroc *m* Cop sec donat al cap³

Catafal *m* Gran quantitat, especialment de coses que fan embalum; 'amuntegament'.+

Cementeri *m* 'cementiri'.+Fraga

Cendrolera *f* Personatge femení d'un conte infantil, constituït per una noia que a ca seua obliguen a fer les feines casolanes més humils però que arriba a casar-se amb el rei/príncep; 'ventafocs'.

Cingle *m* Penya-segat de roca que forma timba en el pendent d'una muntanya; 'espatat'.+

Cofí *m* Recipient d'espart, de forma redona i molt planer, dins el qual es posa la pasta d'oliva per premsar-la; 'esportí'.+

Coralet *m* Fruit d'un roig fort, prim, molt petit i allargat en forma de corn d'una planta del gènere *Capsicum annuum* var. *longum*, molt coent i al qual hom dona diverses aplicacions culinàries; 'bitxo'.+Fraga.

² Jesús Moncada emprà aquest mot en un parell de contes: 'Debat d'urgència' i 'La metafísica sota les acàcies'.

³ Pel que se sap, el primer que va emprar en català literari aquest a onomatopeia fou Jesús Moncada el 1988 en la novel·la *Camí de Sirga*, «Primera part. Els dies de l'Edèn. III», p. 40.

Corralet *m* Espai tancat dins del cementeri municipal destinat a ser enterrades les despulles dels suïcides i les persones que no processaven la fe catòlica.

Corralot *m* Corral dolent o mig arruïnat.+

Cuba *f* Bóta gran de fusta per a contenir vi.+Fraga. Cala.

Cuba *f* Recipient de fusta de forma cilíndrica que conté sardines de la costa.

Despús-ahir *adv* El dia anterior al d'ahir; 'abans-d'ahir'.+*

Despús-ahir no, l'altre *adv* En el dia anterior al de despús-ahir.

Despús-demà *adv* El dia que fa dos després d'avui; 'demà passat'.+⁴

Emperdigonar *v intr refl* Cessar de resistir, renunciar a oposar la pròpia força, la raó, etc.

Encodissar *v tr* Pavimentar de codissos una superfície, un carrer, un sòl; 'empedrar'.*

Entreixes *adv* Durant el temps en què s'esdevé una cosa; 'mentrestant'.

Ermo *m* Lloc no conreat, desert, àrid, amb vegetació esclarissada, formada sobretot per plantes herbàcies o per petites mates; 'erm'.

Ermo, -a *adj* Que no és cultivat o conreat; 'erm, -a'.

Escalunya *f* *Allium cepa* var. *Ascalonicum* Ceba petita i prima; 'escalunya'.+

Escarramar *v tr* Separar molt una cama de l'altra; 'eixarrancar'.+Mas.

Escudellar *v tr fig.* Declarar, dir una cosa, i especialment d'aquelles que caldria mantenir secretes.+

Espartanyer, -era *adj* 'espartanyer'.+Fraga. Mas.

Espernegar *v intr* Agitar violentament les cames; 'es-peternegar'.+

Espitralat, -ada *adj* 'despitralat, -ada'.+Mas.

Esme *m* Aptesa a fer instintivament, maquinalment, alguna cosa; 'esma'.+

Estalamordir *v tr* Atordir, deixar com mort, sense sentits; 'estamordir', 'esporuguir'.+⁵

Estampit *m* Cop sorollós donat a la galta amb el palmell de la mà; soroll estrident; 'plantofada'.

Estaquirot *m* Persona aturada, inútil, que fa nosa.+

Estenasses *f pl* Instrument compost de dues fulles de ferro unides per un clauet a manera de tisores, però de tal forma que coincideixin de pla els dos extrems d'una i altra, i que serveix per a agafar les brases del foc o altra cosa perillosa d'agafar amb els dits; 'molls'.+Fraga. Mas. Maella.

Estiràs *m* Vehicle rudimentari sense rodes, destinat al transport de pedres i objectes voluminosos, consistent en un forcat d'arbre al qual van enclavades transversalment posts estretes i juxtaposades que formen un postissat damunt el qual es posen les pedres que s'han de tragar; 'tiràs'.+Fraga.*

Estolzi *m* Substància negra, dividida en partícules finíssimes, que prové de la combustió incompleta de matèries orgàniques i que es deposita en les parets interiors dels fumerals i tubs de conducció del fum o bé és arrossegada per aquest a l'exterior i entra a formar part de l'aerosol estable que contamina l'atmosfera; 'sutge'.+Mas.*

Estossolar *v tr* Colpejar fortament la part superior del cap fins al punt de fer perdre el coneixement a la persona colpejada.+

Faduc *m* Cada un dels recipients de fusta, terra, o metall, amples de boca i amb un foradet en el sòl, que, junt amb uns altres d'iguals, van lligats a la corda o cadena d'un sínia o d'un aparell d'elevació d'aigua i serveixen per traure l'aigua i abocar-la, en el descens, per regar; 'caduf' / catúfol'.⁶

Faldetetes *m* Home afeminat.+

⁴ Aquests tres darrers adverbis molt sovint en lloc de 'despús' els parlants mequinensans empen la forma castellana 'después'; veeu en l'ALDC, mapa 640 i 642.

⁵ El DCVB recull la forma mequinensana a partir de la carta 776 de l'*Atlas Lingüístic de Catalunya* d'Antoni Griera. També es recull al DECat de Joan Coromines (vol. III, 746a6 nota2, on s'assenya que la forma mequinensana coincideix amb l'aranesa).

⁶ El DCVB recull l'antiu adjectiu 'faduc, -uga' amb el significat de "malastruc".

Faldriguera/Faltriguera *f* Bossa en una peça de vestir destinada a dur-hi objectes d'ús ordinari i freqüent; 'butxaca'.+Cala.

Fallar *v intr* No arribar els cereals o llegums a donar fruit aprofitable; granar malament.+

Falsa *f* El pis més alt d'una casa, sota teulat, obert frontalment per airejar-lo.+Meq.

Fardatxo *m* Home mal vestit i d'aspecte brut i descurat; i també home a qui no li agrada mica treballar; i totes dues coses alhora.

Farfallós, -osa *adj i m i f* Que té una locució poc clara a causa d'una articulació defectuosa dels sons que integren la paraula.+

Fartallada *f* Menjada excessiva; 'fartanera'.+Mas.

Favat, -ada *adj* Tacat de clapes a manera de faves; es diu especialment de les aus i de les cabres.+

Ferrabràs *m* Home o noi dolent, terrible, que fa malifetes o destrossa moltes coses.+

Ferret *m* Barreta de ferro doblegada pel mig en forma de U que serveix per a aguantar el pentinat; 'agulla de ganxo'/'agulla de monyo'.

Festó *m* Ornament compost de flors i fullatge en forma d'arc que es posava a les portes dels temples, de les cases, etc., on se celebrava alguna festa; 'fistó'.+

Figot *m* Figa dolenta.+

Fiula *f* Pedra foradada amb un orifici redó, que hi havia al braçal i servia perquè se pugués més fàcilment obrir i tancar la corrent del regador.+TC.

Fogada *f* Afecció inflammatòria de la pell, caracteritzada per la formació de vesícules que suquegen i en assecar-se formen crostes o escames; 'herpes'.+

Fogaril *m* Lloc on es fa el foc per a coure el menjar; 'llar'/'fogar'.+ Fraga.

Fogatina *f* Foguera; foc intens; 'fogatera'.+

Follar *v tr* Traure els ous o els moixonets del niu; 'afollar'.+Cala. Mas. RC. RE.

Forigó *m* Lloc, forat natural, no fet amb eina, estret i escur.+

Fregassam *m* Conjunt d'eines de la cuina que es neteja amb aigua.

Frissa *f* Obertura longitudinal relativament estreta i no interrompuda que es produeix en un filó o una veta a la mina, en una roca compacta o en un cinngle; 'esquerda' / 'fesa' / 'fenella'.

Frontera *f* Cara exterior d'un edifici on hi ha la porta principal o que dona a la via pública; 'façana'.+Cala.

Fuguera *f* 'foguera'.

Fumarra *f* 'fumera'.

Fumarrera *f* Abundància de fum; 'fumada'.

Fumarrina *f* Gran massa de fum; 'fumassa'.+Cala.

Fumeral *m* Conducte que dona eixida al fum, als productes de la combustió, del foc d'un habitacle; 'xemeneia'.+RE.*

Furonejar *v intr* Regirar-ho tot, ficar-se pertot, per saber, per descobrir, alguna cosa; 'furetejar'.+

Galdrufa *f* Peça de fusta de forma cònica acabada en una punta de ferro -punxó-, i que, enrotllant-hi un cordell més aviat prim i tirant-la amb força a terra, pren un ràpid moviment de rotació damunt la punta de ferro i serveix per jugar a diferents jocs; 'baldufa'.+Fraga.

Gallofa *f* Mentida en llenguatge vulgar.+Maella.

Galvana *f* 'peresa'.+

Gandaia *f* Lligadura de malla de seda o d'altre teixit fi amb què antigament portaven recollits els cabells les dones; i també, espècie de gorra que es col·loquen algunes persones per tapar cap i cara la festa de carnaval.+Mas.

Ganyir *v intr* 'udolar'.+

Ganyot *m* 'gargamella'.+

Garramanxo *m* Taca de tinta o ratlla informe d'escriptura; 'gargot'.+

Garró *m* Part inferior de la cama de darrere d'un quadrúpede, entre la canya i la peülla.+Fraga. RE.

Garrut, -uda *adj* Que té les cames arquejades, amb la concavitat mirant endins de manera que camina amb els genolls separats i topa dels garrons; 'garrell'.+RE.

Gavatxot *m* Infant astut, picardiós, hàbil per aconseguir allò que pretén; 'murri'.

Gitar *v intr pron* Ajaure's, ficar-se horitzontalment, sobretot en el llit.+Cala. Fraga. RE.

Gorgoll *m* Raig d'aigua o d'un altre líquid que ix amb força; 'broll'.+Fraga.

Granera *f* 'escombra'.+Cala. Fraga. RE.

Granota *f* Vestit compost de cos, mànigues i camals tot d'una peça com el que se solen posar els mecànics per a treballar.+

Granullada *f* Erupció cutània en forma de petits grans; 'granellada'.+

Grapissos *m pl* Gra brut mesclat amb terra, bocins de palla menuda i arestes que resulta de porgar els cereals.+Meq. Cala. Maella. RE.

Guareit *m* Estat de repòs en què es manté una terra de conreu que es deixa sense sembrar durant un o més anys; 'guaret'.+Mas.

Guilindaina *f* Guarniment llampant i d'escàs valor, idea poc consistent; 'bagatel·la'/'galindaina'.+

Inferns *m pl* Pou subterrani d'un molí d'oli on anaven a parar l'oliassa o aigües olives procedents de la pila de cofins premsats.+

Joca *f* Indret on van a dormir els moixons, l'avi-ram.+Fraga.

Llac *m* Fang relliscós que es forma en depòsits d'aigües estancades o al fons de les basses, etc.; 'l·lim'.+

Llambrenc, -nca *adj* Persona esvelta; de figura llarguera i àgil de moviments.+

Llamí *m* Cosa agradable al paladar, i especialment cosa dolça; 'llaminadura'.+

Llampurnetes *f pl* Noses que priven intermitentment la visió, com ocorre quan hom tanca i obre els ulls repetidament i ràpida; 'pampallugues'.+

Lloba *f* Peça de ferro plana, que forma part del pany d'una porta o d'un caixó, i que es mou per mitjà de la clau i serveix per a tancar i obrir.+Mas.

Llosa *f* Pedra o fusta plana per a llavar-hi a mà la roba al riu.+Fraga.

Madeixa *f* Budell de corder net i farcit de greix del corder; 'treneta'.+

Magra *f* Carn de cuixa o espatlla de porc salada per a ésser conservada; 'pernil'.

Magenc *m* Petita crescuda del corrent del riu per efecte d'aviar les aigües dels estanys destinades a moure les turbines, en especial al mes de maig.+- només a Mequinensa.

Malesa *f* Acció dolenta, estropici, de poca intensitat.+

Malfarjat, -ada *adj* Que porta roba que no li cau bé, mal feta, mal posada.+

Malmarrós, -oda *adj* Temporalment o habitualment malaltís, que no es troba prou bé. +Mas.

Manoll *m* 'manat'.+

Marrasso *m* Tallant gros, que els carnisers empen per a tallar la carn i els ossos; 'marràs'.+Mas.

Masclot *m* Dona d'aspecte masculí.+

Masó *m* Mas, torre, habitatge rural ocupat per un masover.+

Meliguera *f* Abdomen voluminós; 'panxa', 'tripa'.+- Mas.

Merdada *f* Gran quantitat de merda.+

Merderam *m* Gran conjunt d'excrements; feina per organitzar i netejar coses embolicades.

Mesa *f* Moble que consisteix en una peça llisa i plana sostinguda horitzontalment per peus o petges, que serveix per a menjar, escriure, treballar, jugar, etc.; 'taula'.+Fraga.

Mesdia *m* 'migdia'.+

Mica *adv* Quantitat o intensitat mínima, no existent realment, sinó imaginada per a fer-la objecte d'una negació, exclusió, interrogació, suposició; 'gens'.+

Milhòmens *m* Home que pretén ser apte per a tot, intervindre en tot o saber-ho tot; i també, mostrar-se fanfarró, petulant i vanitós; 'milhomes'.+

Mis *m* So, sovint de manera repetitiva, per cridar l'atenció del gat.

Mitgera *adj i f* Que és comú a dues propietats contigües, en especial, la paret entre dues edificacions.+

Mogle *m* Objecte que fa de model en la construcció d'un de nou; cavitat on, vessant-hi una substància en fusió o pastosa, aquesta pren la forma de la cavitat, que conserva la forma del mogle un cop solidificada; 'motlle'.+Fraga.

Moixo, -a *adj* 'moix, -a'.+

Moladura *f* Moradura; 'blau'/'hematoma'.+

Molsa *f* Part tova de la fruita, part blana de la carn d'animals i persones; 'polpa'/'palpís'.+

Molsa *f* Acomulació natural de terra endurida sense pedres situada sovint als marges.

Mondongo *m* Conjunt d'operacions que es fan des que el porc és mort i obert per elaborar la seua carn i vísceres i fer els embotits. +Fraga.

Monicaco *m* Home o xiquet insignificant, que té un caràcter pusil·lànim.+

Moquera *f* Gran quantitat de moc, en especial en el nas d'infants.+

Moquilla *f* Moc clar i no gaire espès.+

Morca *f* 'solatge de l'oli'.+

Morrut, -uda *adj* Que acostuma a mostrar irritació i mala cara a tothom; 'malcarat'.+

Mortoina/Mortuïna *adj* Carn de bestiar jove oví o cabrum mort per accident o malaltia no infecciosa.⁷

Mossada/Mossadeta *f* Menjada que es fa fora dels àpats diaris; 'bocinada'.+

Mossar *v tr* 'mossegar'.+

Mossen *m* Sacerdot catòlic encarregat d'una parròquia; 'capellà'/'rector'.+Fraga. Maella.

Mostí *m* 'mastí'.+

⁷ Jesús Moncada emprà aquest adjectiu amb el sentit de l'adjectiu 'es-morteit, -ida' amb el significat 'de poca intensitat', 'mancat de vigor': "...

seguien la partida sota la llum mortoina de la bombeta polsosa." al conte 'Joc de caps'.

Mostillo *m* Confitura casolana que es fa amb farina, nous, ratlladura de la peladussa de la toronja, figues seques, panses i most bullit.+

Motada *f* Sobrenom familiar o personal, en ocasions pejoratiu o insultant; 'malnom'.+

Muscle *m* Part superior i lateral del cos a cada costat del coll en la unió del braç amb el tronc i els músculs que els recobreixen; 'espatlla'.+Fraga.

Nantres *pron* Pronom personal de primera persona del nombre plural; 'nosaltres'.+

Nufragateres --->**Bufagateres**.

Nufrar/Nauftrar *v tr fig* Descobrir per algun indici una cosa oculta.

Nyapit *m* Crit curt, fort i explosiu del gos; 'lladruc'.+

Nyeguit *m* 'neguit'.+

Nyervi/Nyirvi *m* 'nervi'.+Mas. Cala.

Nyiquitós, -osa *adj* Fàcilment irritable, que es molesta per poca cosa.+

Oliassa *f* Aigua oliosa procedent de l'escaldament dels cofins plens de pasta d'oliva.+Mas. Cala.

Oncle *m* Germà i cosí del pare o de la mare; i també tractament que es dona als hòmens d'edat, encara que no sien parents.

Ortera *f* Recipient de terrissa, de boca redona molt ampla, i de poca fondària, que serveix principalment per a guisar-hi; 'cassola'. + Mas.

Onso *m* Mamífer carnívor de la família dels úrsids de pelatge abundant; 'os'.+Fraga. Mas.

Orxegar *v tr* Perbocar, especialment els animals i els embriacs; 'vomitar'.+

Pa beneit *m* Peces de pa que després d'ésser beneïdes es reparteixen en les festes de Sant Blas i Santa Àgueda.+

Pa de figues *m* Massa de figues seques molt atapeïdes i capolades formant pasta.+Cala.

Paellassos *m pl* Conjunt de fragments de terrissa;

'padellassos'.

Palatreca *m* Xarraire informal.+

Pallera *f* Pallissa.+Pallerofa/Pallofa/Parallofa/ f Pellofa.+

Pampo *m* Fulla de cep o de figuera; 'pàmpol'.+Fraga. Mas.

Panissera *f* Camp sembrat de panís; 'blatdemo-rar'/'dacsar'/'panissar'.+

Panistra *f* Recipient per a guardar o servir el pa; 'panera'.+Fraga.

Pantigana *f* Insecte ortòpter, ensífer i tetigònid (*Locusta viridissima*), molt paregut a un llangost gros, però verd i sense serres a les potes.*

Pare pansot *m* Babau, curt d'enteniment.+Cala.

Paridera/Paridora *f* Corral de bestiar de llana o cabriu, en especial durant l'hivern,+

Parladuria *f* Cosa que es diu simplement per parlar, sense gaire fonament; 'xafarderia'.+

Pastisseria *f* Botiga on es fa i ven pa: 'fleca'.+Cala.*

Pastisset *m* Empanada petita semicircular farcida de confitura de codony -en especial a Mequinensa- o de cabell d'àngel; 'pastisset'.+

Patera *f* Malaltia epizoòtica dels ramats que es manifesta per la formació d'aftes a la boca i entre les ungles; 'glossopeda'.+Mas.

Paupís *m* 'palpís'.+

Pedrinyera *f* pedrenyera'.+Cal. Mas.

Peixera *m* Embassat d'aigua a la vora del riu, on el corrent és poc fort i la navegació difícil i lenta.+

Peladilla *f* Confit gros que té l'ànima d'ametlla i la superfície ensucrada llisa.+

Peladussa *f* Pell que es treu de la fruita i altres vegetals en pelar-la; 'peladura'.+Mas.

Perpalina *f* Barra de ferro gruixuda per a alçarpremar; 'parpalina'/'perpal'.+

Perperir *v intr* Deixar d'existir; 'perir'.+

Perxi *m* Via urbana coberta i sovint sostinguda per pilars laterals; 'porxo'.+ Mas.

Picassor *f* Molèstia produïda per una cosa que pica, especialment a la pell, la qual fa venir ganes de ras-car-se; 'coïssor'.

Pigota *f* Malaltia infecciosa i contagiosa d'origen víric, caracteritzada per febre alta i per una erupció cutà-nia de pústules que fan crostes, les quals, en caure, deixen ordinàriamen petites cavitats permanents; 'verola'.+Cala.

Pilma *f* Preparació curativa feta d'una substància pas-tosa estesa sobre un drap que s'adhereix a la part del cos sobre la qual s'aplica; 'emplastre', 'cataplasma'.+

Piloc *m* Munt compacte de coses apilades.+Meq.

Pinada *f* 'pineda'.+

Pinassa *f* Corba de roda de carro.+Fraga.

Pitança *f* Plat de terrissa basta, fondo i no gaire gran; 'escudella'.+Mas.

Pitral *m* i **Pitralera** *m* La part exterior dels pits d'una persona o d'un animal; 'pitrrera'.+

Plorasses *m i f* Qui té tendència a plorar molt; 'plora-ner' / 'ploranera'.+

Plovisnar *v intr* Ploure lleugerament a gotes petites i nombroses; plovisquejar'.+

Preant, -anta *adj* Arrogant; ben plantat i convençut de la pròpia vàlua; 'vanitós, -osa'.+Mas.

Prenso *m* Aliment sec que es dona al bestiar; 'pin-so'.+Fraga.

Presa *f* El caldo que es dona al malalt, o sia el que no té carn de porc ni cigrons ni patata ni col.+

Primentó *m* Fruit de la primentonera, baia roja o groga quan és madura, generalment unflada i bui-da, més rarament llarga i punxeguda, de sabor dolç i comestible directament o polvoritzada. 'pebrot'.+Fraga. Maella.

Professó *f* Desfilada ordenada i solemne amb algun fi públic, especialment religiós; 'processó'.+*

Pudent, -enta *adj* De tracte interpersonal desgrada-ble; que manifesta mal geni.+

Pugera *f* La dona que en el forn públic té esment a posar-hi la llenya o rama, i cobra la puja, que és la quarta part dels pans que s'hi couen.+Cala.

Punterada *f* Cop de peu; 'puntada de peu'.

Quera *f* Insecte coleòpter que excava galeries ci-líndriques a la fusta (*Anobium punctatum* i *Oligo-merus ptilinoides*); 'corc'.+Mas.⁸

Quincallaire, -ira *m i f* Venedor i venedora ambulant de quincalla.+

Quis *m* So, sovint de manera repetitiva, per cridar l'atenció del gos.+ x més enllà del pla de la fronte-ra.+Meq. Fraga. Maella. Mas.

Rampoina *f* Cosa d'escàs valor, inservible; 'farama-lla'.+

Rastell *m* Post on col·locar les aïnes de la cuina i els estris emprats per menjar un cop han estat fregats; 'eskorredor'.+

Rastellera *f* Conjunt de coses posades en fila, l'una al costat de l'altra.+

Raure *v tr* Llevar a poc a poc amb les dents la carn

⁸ En el conte 'Debat d'urgència' del recull *Històries de la mà esquerra* de Jesús Moncada trobem el següent diàleg sobre el significat mequinensà de 'quera': 'Què has dit que hi té, a l'orella, Pasqual? -va preguntar la santa Casilda, una mica esverada. / -Una quera. / -I què és això? /

-Un corc. / -Un corc? Ai, senyor! M'han dit que aquestes bestioles són d'allò més contagioses i jo no estic vacunada! Voleu dir que no ens ho en-comanarà i provocarà una epidèmia? L'hauríem de posar en quarantena. / -No siguis bleda, Casilda -replicà el sant Pasqual-. De queres, només en podem patir les imatges de fusta, i tu ets de guix."

que s'ha quedat adherida a un os; 'rosegat'.

Ravatxol *m* Infant entremaliat; 'trapella'.+

Rebuscall *m* El fruit de poca importància que es troba al camp després de la collita.+

Rebuscallar *v tr* Recol·lectar fruits oblidats o rebutjats. +Cala.

Recuina *f* Departament adherit a la cuina on es guardaven els atuells, els estris, etc. +Mas.

Redolí *m* Conjunt de dos versos apariats.+

Regalar-se Desprendre's la massa d'un aliment tou (gelat, presa de xocolata, etc.), en forma líquida o semi-líquida a causa de la calor; 'fondre's'.+

Regall *m* Solc per on s'escorre, en especial, l'aigua de pluja; 'regueró'. +Meq. Mas.

Regalim *m* Filet de líquid que corre per la superfície d'un cos que regala, que en cau; 'escorrim'.+

Regata *f* Obertura longitudinal estreta que es produeix en un mur, una paret, un cos dur; 'esquerda'.+

Remig *m* Mesura de pes aproximada d'un quart o mig sac de gra, d'olives, etc.+

Renou *m* Lluc que ix a la part baixa del tronc o a la rabassa d'un arbre o planta; 'rebrot'. +Meq. Fraga.

Repel *m* Tireta de pell fina que s'alça al costat mateix de l'ungla; 'repeló'.+

Repolit, -ida *adj* Endreçat, net, pulcre; 'polit, -ida'.+

Revencillada *f* Gest de retorçar alguna cosa per tal de retenir-la; 'revinclada'. +Cala.

Revolar *v intr* Moure's d'un costat a l'altre sense, aparentment, un pròposit clar.

Ristra *f* Sèrie de coses posades l'una al costat de l'altra al llarg d'un fil, d'una corda, etc.; 'rast'/'enfilall'.

Rogle *m* Conjunt de persones o coses disposades formant cercle; 'rotlle'. +Mas.

Roquissal *m* Espadat de roca en el pendent d'una muntanya; 'penya-segat'. +Meq.

Roví *m* Engrut, substància greixosa seca, brutícia adherida a la pell; 'ronya'. +Fraga.

Sabanasses *m i f* Persona beneitota no gaire intel·ligent. +només a Cala.

Saballó/Sabanyó *m* Unflor de la pell causada pel fred, principalment a les mans, els peus i les orelles, acompanyada d'ardència i de picor i, a vegades, d'ulceració; 'penelló'.+

Saboc *m* Persona que mostra escassa intel·ligència; 'beneit'.+

Samarrada *f* Cop donat amb la mà estesa; 'planto-fada'. +Mas.

Sanglot *m* Moviment inspiratori espasmòdic, que sovint es repeteix a intervals més o menys llargs, degut a una contracció sobtosa del diafragma en què se sent el soroll que fa l'aire en forçar el seu pas per la glotis closa; 'singlot'.+

Santet *m* Petit paper imprès amb imatges acolorides que es col·lecciona o que servien per a certs jocs; 'cromo'.

Sarmenya *f* Pera d'una varietat primerenca, blanca grogosa i petita, gairebé com una cirera grossa. +Mas.

Sarpat Grapat, allò que cap dins la mà (occ., val.); Un parell de sarpatos d'aigua a la cara, prou fan fugir l'ensopiment.+

Selló *m* Receptacle portàtil de terrissa per a posar-hi aigua, amb ansa, broc i galet; 'càntir'.+

Sèrrit *m* Excrements del bestiar de llana i cabrum; 'xerri'. +només a Meq.*

Set *m* Estrip en dues direccions perpendiculars entre elles a partir d'un punt, que recorda, així, per la forma, un set.+

Sét *part pass* Del verb ésser; 'sigut'/'estat'.+

Servicial *m* Preparació líquida que s'injectada en el recte com a remei o aliment: 'ènema'/'lavativa'.+

Sissanta *adj* 'seixanta'.+Fraga. Maella.

Siti *m* Lloc on es pot col·locar o destinat a col·locar-hi algú o alguna cosa; 'seti'.+

Sogall *m* Cordeta d'espart usada principalment per a lligar.+

Solfes *f pl* Coses que no interessin o que entrebanquen, que dificulten l'acció.+

Sopluig *m* Refugi on posar-se a cobert de la pluja; 'eixopluc'.+

Sorollar *v intr refl* Una cosa que està poc segura sobre el seu suport o balderament fixada, moure's amb un ràpid moviment de vaivé; 'trontollar'.+RE.

Suera *f* Peça de roba que es posa per a absorbir la suor i evitar que l'animal s'encete; 'dessuadora'.+

Taleca *f* Bossa de roba no gaire fina destinada a portar-hi a casa el pa del forn i altres coses prou delicades.+Mas.

Talecada *f* Caiguda.+

Tanganada *f* Cop donat en una caiguda.+

Tapassada *f* Caiguda a causa d'entrepussar amb alguna cosa.+

Tartamudejar *v intr* Quequejar.+

Tat *interj* Exclamació que, jugant amb un infant, acompanya l'acció de destapar-se els ulls de sobte o l'acció d'aparèixer sobtосament.+

Tavà *m* Insecte dípter del gènere *Tabanus*, paregut a la mosca, proveït d'un fibló que li permet de travessar la pell i xuclar la sang de mamífers, com l'home i els animals d'haveria que produeix una picada prou dolorosa; 'tàvenc'.+*

Tello *m* Tros de teula o de pedra plana, de forma aproximadament circular, que els xiquets usen per a jugar.+Fraga.

Ti *v* Forma dialectal de la 2a persona singular d'imperatiu del verb transitiu tenir/*tindre*; 'te'.+

Tengut *v* Participi passat del verb tenir/*tindre*; 'tingut'.+

Tita *f* So, sovint de manera repetitiva, per cridar l'atenció de les gallines, sobretot en haver-li de donar menjar.+

Tocineta *f* Crustaci isòpode (*Armadillidium vulgare*) que habita en llocs foscos i humits i que, davant el perill, es caragola formant una bola; 'Porquet de Sant Antoni'.+*

Tomata *f* 'tomàquet'.+

Torcar *v tr* Netejar una superfície d'una substància que no està adherida, com ara la pols o qualsevol líquid o matèria pastosa, enganxosa.+

Torre *f* Construcció d'una o dues plantes ubicada a l'horta.+

Torroll *m* Persona, en especial un xiquet, mogut i dinàmic, que no para quiet.

Tossal *m* Petita elevació en un terreny més o menys pla o de pendent no gaire forta; 'turó'.+

Tossar *v intr* Algú o alguna cosa, venir a tocar més o menys violentament a una altra que troba en el seu camí; en els comportaments de dues o més persones; 'topar'.+

Tossolada *f* Cop violent al cap amb un objecte; desencontre entre persones; 'topada'.

Tragantona *f* Cansament, sufocament de fatiga.+

Tramada *f* Conjunt de bigues o troncs d'un sostre o d'un trebol col·locats els uns al costat dels altres.+

Trapasser, -era *m i f* Que es plau en enredar les coses amb enganys, mentides i embolics.+

Traspasat, -ada *adj* Infant afectat i hàbil a fer maleses que tenen certa gràcia; 'entremaliat'.

Traspuntador *m* Petit mur construït a les vores dels rius amb troncs i taulons per protegir els conreus de les pujades i riades imprevistes.

Tremolí *m* Lleuger tremolor, calfred.+

Triança *f* Forca de més de dos forcons, que serveix per a triar el gra de les darreres palles.+Mas.

Trigella *f* Caixó obert per un costat que, arrossegat o empès, serveix per a llevar les desigualtats que presenta un terreny; 'tragella'.+Cala.

Valtres *pron* Pronom personal de segona persona del nombre plural.+

Veïnal *m* Treball comunitari sense remuneració en una localitat.+

Vergi, oli *adj* Oli d'oliva extret per procediments mecànics en fred, sense cap més manipulació que la clarificació mecànica.; 'verge'.+

Verra *f* Femella del porc que cria; 'truja'.+Fraga.

Verro *m* Porc no castrat destinat a cobrir les verres.+

Vèrtula *f* Massa de cèl·lules nervioses del sistema nerviós perifèric; 'gangli'/'vèrtola'.+

Vespra *f* Dia abans d'una festa, d'una diada assenyalada, etc.; 'vigília'.+*

Viri *m* Substància tòxica, especialment la segregada per un animal o per una persona que malparla d'una altra persona; 'verí'.+

Visc *m* Planta que creix hemiparàsita sobre pins de l'espècie *Viscum album*; aixafada s'obté una matèria apegalosa que s'usa per a untar vimens, joncs, etc., i caçar-hi els moixons que s'hi enganxen; 'vesc'.+Cala.

Visca *f* Ventet hivernal molt fresc i molest.+⁹

Viva *interj* Exclamació usada per a desitjar llarga vida i prosperitat a una persona o a una institució; 'visca'.+

Volatam *m* Conjunt de les aus de corral comestibles, com ara gallines, oques, ànecs, etc.; 'aviram'/'volateria'.+Fraga

Xafallós, -osa *adj* Que parla reemplaçant el so de s per un so molt acostat al de x.

Xafadissa *f* Acció de trencar moltes coses o en molts bocins; 'trencadissa'.

Xafar *v tr* 'aixafar'.+

Xafa-roques *m* Home vanitós, insolent, ostentós, bravejador; 'fatxenda', 'busca-raons'.

Xaparrada *f* Esquitx d'aigua neta amb les dues mans per rentar la cara; 'escatxit'.

Xeic *m* Usat només en vocatiu, o sia, aplicant el mot a la persona a qui es dirigeix la paraula.+

Xitxarro *m* Tros de greix de porc dels que resten després d'extreure'n el llard; 'llardó'.+només a Mequinensa.

Xiulet *m* Instrument per a produir un so agut semblant a un xiulit, en què l'aire insuflat ve a pegar obliquament contra la vora aguda de l'orifici d'eixida.

Xiulit *m* So que es produeix xiulant; 'xiulet'.

Xollar *v tr* Tallar arran els cabells, el pèl, la llana, (d'algú o d'algun animal); 'tondre'/'esquilar'.+Fraga. RE.*

Xulla *f* Tall de carn d'ovella, de cabrit o de porc, cuinada; 'llonza'.

⁹ Com apuntàvem en la nota 10 de l'article "Algunes peculiaritats de la llengua de Mequinensa" publicat al número 6 de *l'Angorfa*, anotem ara i ací el mot **visca**, que no s'havia recollit a l'opuscle *L'oratge de Mequinensa*.